

Резултати истраживања

ПОДИЗАЊЕ НОВИХ И ОЧУВАЊЕ ПОСТОЈЕЋИХ ШУМА У ВОЈВОДИНИ МОРА БИТИ ПРОЈЕКАТ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

POŠUMIMO
VOЈVODINU

Децембар 2022.

Војводина је међу најмање шумовитим подручјима у Европи. По званичним подацима, у АП Војводини је под шумама око 150 хиљада хектара, или око 7% територије. У складу са стандардима развијених земаља, Војводини тренутно недостаје још око 170 хиљада хектара нових шума и заштитних засада у пољопривреди, што је појас ширине 17 и дужине 100 километара – од Новог Сада до Суботице. За такав подухват потребно је, по званичним проценама, око 100 милиона садница.

7 одсто Војводине је под шумама, што је чини најмање шумовитом регијом Европе.

Трећина општина и градова има шумовитост мању од 1% територије, а више од две трећине испод војвођанског просека од 7%.

Шуме повољно утичу на здравље и благостање људи, штите нас од суша, поплава и ерозије, побољшавају квалитет ваздуха и земљишта, ублажавају негативне ефекте климатских промена, повећавају приносе у пољопривреди, чувају екосистеме. Због недостатка шума, АП Војводина трпи штете и изгубљене добити у пољопривреди мерене десетинама милиона евра годишње. Зато је веома важно сагледати колико власти на свим нивоима вреднују и посвећују пажњу пошумљавању.

Мрежа „Пошумимо Војводину“ истраживала је како се и колико финансира пошумљавање у АП Војводини у последњих осам година, на покрајинском и локалном нивоу, кроз примену Закона о шумама и Закона о пољопривредном земљишту, који прописују надлежности за пошумљавање и подизање заштитних појасева.

Од покрајинских власти тражени су годишњи програми Фонда за шуме АП Војводине за период 2014–2022, као и извештаји о спровођењу ових програма. Од свих 45 општина и градова у Војводини тражени су документи које су локалне власти законски обавезне да усвоје и доставе Министарству пољопривреде. То су годишњи Програм коришћења средстава од накнаде за коришћење шума и шумског земљишта за период 2019–2022, затим извештај о коришћењу ових средстава, те извештај о спровођењу програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта за период 2016–2021. Тражени су и локални вишегодишњи планови пошумљавања, чије усвајање није законска обавеза, али без којих планског пошумљавања не може бити, као и локални просторни планови. Након анализе закључујемо следеће:

(I) Циљеви пошумљавања у локалним и покрајинским просторним плановима су недовољно амбициозни, а нема података колико је од планираног заиста и остварено.

Просторним планом АП Војводине, који је усвојен за период 2011–2020. године, пошумљавање је годишње планирано на 1200 хектара, као и оснивање заштитних појасева на 800 километара. У нацрту новог плана (2021–2035) нису дати резултати пошумљавања из претходног, нити очекивана шумовитост до краја важења плана.

Све општине и градови у АП Војводини имају локалне просторне планове, који су усвојени од 2006. до 2014. године. У свим плановима дате су површине шума и шумског земљишта, као и очекивана површина до истека плана. Подаци датирају из периода од 1992. до 2009. године. По овим подацима, у АП Војводини има 150,5 хиљада хектара шума и шумског земљишта. До 2025–2030, када планови истичу, планирано је да буде 160,2 хиљаде хектара, што је за само 9,7 хиљада хектара више. Чак 25 од 45 општина и градова није планирало повећање површине шума и шумског земљишта, или је повећање минимално (испод 3 %).

Подаци из Програма развоја шумарства АП Војводине из 2013. године одступају од података из локалних просторних планова, и приказани су двојачко – као површина шума и шумског земљишта по катастру и као површина обрасла шумом по основама газдовања. Подаци се не поклапају у ниједној општини. По катастру има 151,3 хиљаде хектара шума и шумског земљишта, а по основама газдовања 140,4 хиљаде хектара обраслих шумом. Очекивана обраслост шумом до 2022. године је 157,8 хиљада хектара. Ни Управа за шуме ни покрајински органи немају податке о тренутној шумовитости по општинама и градовима, тако да се не може утврдити шта је од планова заиста и остварено.

(II) Фонд за шуме АП Војводине је неделотворан, приходи Фонда недовољни, а и то што се има не троши се на ново пошумљавање.

Закон о шумама прописује накнаде за коришћење и за промену намене шума, које су 70% приход покрајинског, а 30% буџета општина и градова. Приходи од ових накнада користе се кроз покрајински и локалне фондове за шуме. У последњих осам година (2014–2021) збирни приходи Покрајинског фонда за шуме од ових накнада били су 756 милиона динара, док је збирно потрошено око 783 милиона.

Убедљиво највише новца из Фонда, укупно 437 милиона динара, или 56% свих расхода, потрошено је на изградњу шумских путева, што је активност коришћења шума. Од 2016. године почиње велики раст потрошње на ову активност, чак 4 до 7 пута више него што је трошено 2014/15. године. Када је у питању пошумљавање, на ову активност потрошено је за 8 година укупно 150 милиона динара, или мање од 20% свих расхода Фонда.

У поређењу са потребама, то је изразито недовољно и сваке године све мање. Од 39 милиона динара у 2014. години, дошло се до 5 милиона у 2019. години. У 2020. години су ребалансом буџета из програма Фонда избрисана сва средства за пошумљавање, осим раније уговорених обавеза.

151,3 хиљаде хектара шума има у АПВ по катастру, а **140,4 хиљада хектара** по основама газдовања шумама из 2013. године.

437 милиона динара потрошено је у последњих 8 година из Фонда за шуме АП Војводине на изградњу шумских путева, а само **150 милиона динара** на ново пошумљавање.

(III) Општине и градови у АП Војводини немају годишње програме и вишегодишње планове, нити фондове за пошумљавање.

Од 45 војвођанских општина и градова, у последњих осам година, између 29 и 39 њих имало је приходе од накнада за коришћење шуме, у збирном износу од око 302 милиона динара. Тај новац највећим делом није утрошен наменски, јер је само општина Ковин имала Законом о шумама прописани годишњи програм коришћења ових средстава за 2019, 2020. и 2021. годину, док су у 2022. години програм имале две општине, Ковин и Беочин. Што се тиче вишегодишњих планова пошумљавања, овај документ је у 2022. години имала једино Општина Србобран.

Програмом заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта, који се спроводи новцем од закупа државног земљишта, једна од предвиђених мера је подизање пољозаштитних појасева. У 2016. години само 11 од 45 општина и градова је за подизање појасева потрошило око 49 милиона динара, да би у 2021. години ово спало на осам општина са око 23 милиона динара. Осим износа новца, у извештајима нема података о површинама, ни посађеним врстама.

Локалне самоуправе у АПВ су за пошумљавање потпуно неприпремљене и незаинтересоване. Зато би главни импулс за покретање ових активности морао доћи из Покрајинске владе, кроз делотворан Фонд за шуме.

1 од 45 општина у Војводини имала је у 2021. годишњи програм коришћења средстава од накнаде за коришћење шуме, иако је њих 39 имало приходе од ове накнаде

(IV) Поред главних закључака, важно је истаћи и следеће налазе.

Када би се у буџетима на свим нивоима определило знатно више новца, не би се могло потрошити више него што се троши сада, јер постоји низ проблема који пошумљавање ограничавају или онемогућавају. У разговору са представницима власти и институција, издвојени су следећи проблеми:

- Недостатак површина за пошумљавање. Све локалне самоуправе које су у својим просторним плановима планирале повећање површине под шумама, чиниле су то на рачун смањења површине државног пољопривредног земљишта. Али, иако је ово земљиште практично једина површина на располагању, не постоји воља да се оно издвоји за пошумљавање, јер се тако губе приходи од закупа.

- Треба укинути плаћање накнаде за промену намене пољопривредног земљишта ради пошумљавања. На конкурс републичке Управе за шуме 2019. године пријавили су се власници пољопривредног земљишта за бесплатне саднице за пошумљавање на преко 100 хектара. Уговори нису потписани, јер власници нису могли да плате накнаду. Најчешће се ради о старачким домаћинствима која земљиште не могу да обрађују, због чега и желе да га пошуме.

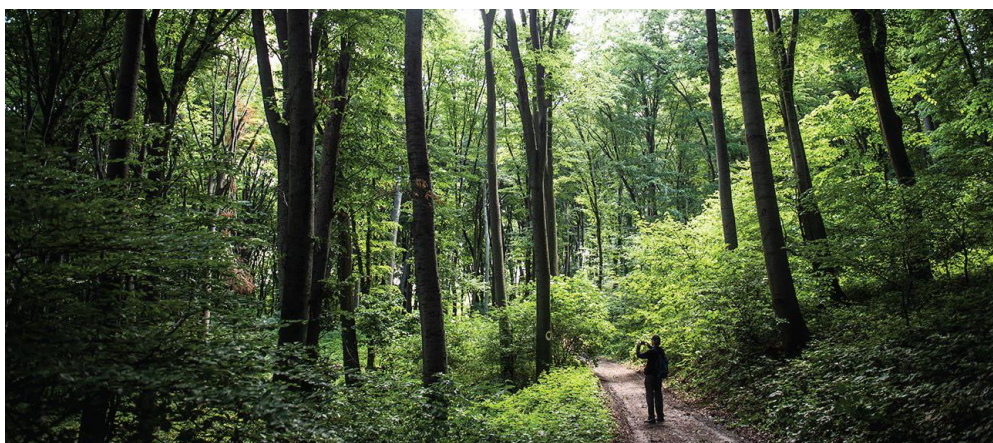
- За потребе дрвне индустрије су последњих деценија аутохтоне шуме, највише дуж великих река, у значајној мери замењене плантажама клонске тополе.

Према ЕУ номенклатури биотопа, овакве плантаже бележе се као пољопривредне површине и не могу се сматрати шумама. Међутим, код нас се и даље приказују као шуме, због постојећег Закона о шумама.

8 од 45 општина и градова је у 2021. години трошило средства од закупа пољопривредног земљишта на подизање ветрозаштитних појасева.

25 од 45 општина и градова просторним плановима уопште није планирало повећање површине шума, или су планирали минимална повећања.

ПЕТИЦИЈА ПОШУМИМО ВОЈВОДИНУ

1) Скупштини Србије: Изменама Закона о шумама обавезати општине и градове да израде вишегодишње планове пошумљавања на својој територији, до одређеног рока.

Кроз израду планова треба издвојити које конкретне површине ће се пошумити и којим врстама, решити имовинске односе, одредити ко ће бринути о шуми након садње, колико ће све коштати. Израда ових планова и касније њихово спровођење може се делом платити из покрајинског Фонда за шуме.

2) Скупштини Србије: Изменама Закона о пољопривредном земљишту обавезати општине и градове да издвоје одређени проценат државног пољопривредног земљишта за подизање ветрозаштитних појасева и за пошумљавање, у одговарајућем квалитету, као и санкцију уколико се ова обавеза не испуни. Изменама истог Закона изменити однос распореда прихода од закупа државног пољопривредног земљишта између републичког, покрајинског и локалних буџета, са 30:30:40 на 10:50:40.

Општине и градове треба обавезати да издвоје одређени проценат државног пољопривредног земљишта за пошумљавање и подизање ветрозаштитних појасева. Ако не испуне ову обавезу, општине би морале да део прихода од закупа земљишта додатно уступе покрајинском буџету. У периоду 2014–2020, републички буџет је од закупа и промене намене земљишта добијао између 1,7 и 2,5 милијарди динара годишње, од чега је 85% до 90% долазило од закупа у АП Војводини. Мали део овог новца, између 10% и 20%, заиста се трошио наменски, али само на подручју Србије без покрајина, а највећи део ненаменски. Тако су закупци из Војводине, у суштини, плаћали уређење земљишта у централној Србији, као и активности које са земљиштем немају везе. Зато је неопходно да се изменама члана 71. Закона промени распоред прихода од закупа, тако што би 10% било приход Републике (уместо садашњих 30%), затим 50% припало би буџету АП Војводине (уместо 30%), а 40% остало би општинама и градовима. На овај начин би се буџет за пољопривреду АПВ повећао до једне милијарде динара годишње, што би могло да се, између осталог, користи и за подизање заштитних појасева.

3) Скупштини Србије: Изменама Закона о накнадама за коришћење јавних добара укинути накнаду за промену намене пољопривредног земљишта ради пошумљавања.

4) Скупштини АП Војводине: Као овлашћени предлагач, да поднесе Скупштини Србије предлоге за измене закона под тачкама 1, 2 и 3.

Право предлагања закона, између осталих овлашћених предлагача, има и Скупштина АП Војводине. Како ће све описане измене прописа позитивно утицати на АП Војводину и у неспорном су интересу њених грађана, очекивано је да ће покрајинске власти стати испред грађана и упутити ове иницијативе за измене закона Скупштини Србије.

5) Покрајинској влади: Изменама Одлуке о образовању Буџетског фонда за шуме АПВ да обезбеди учешће удружења грађана и јавности у одлучивању о програму фонда и начине извештавања јавности.

Мрежа „Пошумимо Војводину“ основана је у јануару 2020. године. Тренутно има у чланству 24 удружења и покрета грађана из 15 градова Војводине.

Основни циљ мреже је очување и унапређење постојећих шума, као и повећање површина под шумама у АП Војводини. Како би се остварио овај циљ, мрежа делује на повећању утицаја јавности на доносиоце одлука, затим на развијању свести о важности очувања шума и пошумљавања на заштиту природе, пољопривреду и економију, те на медијској видљивости чињеница и решења у вези пошумљавања.

Мрежа је отворена за нове чланице, за удружења и покрете грађана који делују у бар једној области повезаној са шумама (заштита животне средине, заштита природе, социјална екологија, пољопривреда, људска права и слично), који су препознати по активизму, искрено заступају вредности грађанског друштва, слободни и независни од било каквог утицаја моћника.

www.posumimovojvodinu.rs

Ovaj materijal izrađen je u okviru programa EKOSISTEM Podrška reformama u zaštiti životne sredine, koji sprovode Mladi istraživači Srbije (MIS), uz podršku Švedske preko Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Za sadržaj ovog materijala je odgovoran isključivo autor. Mladi istraživači Srbije i Sida ne dele nužno stavove i tumačenja izrečena u ovom materijalu.